

Vastaus valtuustoaloitteeseen: Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen on toimittava aktiivisesti asunnottomuuden poistamiseksi

Ihmisoikeussopimusten mukaisesti jokaisella on oikeus tyydyttävään elintasoon, mikä käsittää sopivan asunnon. Sosiaalipalveluissa asumisen järjestäminen ja turvaaminen näkyy monella tasolla osana perustoimintaa. Palvelutarpeen ja elämäntilanteen arvioinneissa kartoitetaan asumisolaja ja mahdollisia asumiseen liittyviä tuen tarpeita sekä tehdään laaja-alaista verkostotyötä esim. kuntien asumispalveluiden ja asumisneuvojen kanssa, mutta myös yksityisten vuokranantajien sekä etujärjestöjen kanssa esimerkiksi asumisen esteettömyyden ja arjen turvallisuuden kysymyksissä.

Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023 – 2027 (1036/2022) kannustaa kuntia parantamaan asumisneuvonnan saatavuutta kaikille asukkailleen asunnon hallintaperusteesta riippumatta. Asumisneuvonnalla ehkäistään asumisen ongelmia ja turvataan asumisen jatkuvuutta. Maakunnassamme Joensuu on käynnistänyt kokeiluna maksuttoman asumisneuvonnan. Palvelu on tarkoitettu kaikille kaupunkilaisille eli niin omassa asunnossa kuin vuokralla asuvalle ihmiselle. Neuvonnan tavoitteena on vuokravelkojen, asumishäiriöiden ja häätöjen vähentäminen, sekä asumisen jatkumisen turvaaminen.

Työikäisten sosiaalipalveluilla on säännöllinen yhteistyö- ja tapaamiskäytäntö Joensuun asumisneuvonnan kanssa. Asumisneuvonnasta ohjautuu sosiaalipalveluita tarvitsevia asiakkaita palvelutarpeen arvioon ja palveluihin kuten kotiin annettavaan tukeen, kotipalveluun, talousohjaukseen ja/tai välitystilipalveluun. Vastaavaa yhteistyötä tehdään maakunnassa muiden kuntien asumispalveluiden toimijoiden kanssa. Muita tärkeitä yhteistyötahoja, joiden palveluista asiakkaita ohjautuu sosiaalipalveluiden asumista tukeviin palveluihin, ovat koko maakunnan alueella mm. seurakuntien diakoniatyö ja järjestöt, jotka toimivat asunnottomuusriskiasiakkaiden kanssa.

Selkeitä riskejä asunnottomuuteen ovat mm. velkaantumista aiheuttavat riippuvuudet (päihteet ja pelaaminen), vapausrangaistus ja mielenterveysongelmat. Pitkäaikaisasunnottomalla on yleensä asumista olennaisesti vaikeuttava sosiaalinen tai terveydellinen ongelma eivätkä tavanomaiset asumisratkaisut ole toimivia ja lisäksi sopivat tukipalvelut puuttuvat. Asunnottomuus on pitkäaikaista, kun se on kestänyt vähintään yhden vuoden tai henkilö on ollut toistuvasti asunnottomana viimeisen kolmen vuoden aikana. Pitkäaikaisasunnottomuudessa korostuu avun ja hoidon tarve. Pelkkä asunto ei ratkaise asunnottomuuden haasteita, vaan riski asunnon menettämisestä uudelleen on korkea, ellei samalla tarjota myös vahvaa tukea asumisen turvaamiseksi.

Työikäisten sosiaalipalveluissa on kohdennettu resursseja ja kehittämistyötä asumispalveluiden ja asunnottomien palveluiden kehittämiseen ja laajentamiseen maakunnan koko alueella. Asunnottomuuteen liittyvä työskentely on kolmiportaista: 1) työskennellään asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi (asumista tukevat palvelut), 2) asunnottomien kanssa (asunnottomuuden haittojen vähentäminen ja asunnon järjestäminen) sekä 3) asunnottomuuden uusiutumisen ehkäisemiseksi (asumisen tehostettu tukeminen ja tukipalveluihin sitouttaminen).

Työikäisten sosiaalipalveluissa erityisesti asunnottomien tukemiseen kohdentuvia palveluita ovat tilapäinen majoitus, etsivä sosiaalityö ja tuettu asuminen, jota omana toimintana toteutetaan asumisen ohjauksen tuella asukkaan omaan asuntoon ennaltaehkäisevänä tukena sekä välivuokra-asuntoon tai omaan asuntoon asunnottomuudesta kuntoutumisen tukemiseksi. Vaikka osa palveluista tuotetaan keskitetysti Joensuun alueella, mahdollistetaan niihin pääsy koko maakunnan asunnottomille asiakkaille. Esimerkiksi tilapäisen majoituksen tarpeessa olevalle henkilölle järjestetään kuljetus palveluun.

Työikäisten sosiaalipalveluissa on kaksi **yhteisö- ja etsivän sosiaalityön** sosiaaliohjaajaa, jotka jalkautuvat asunnottomien luo: päiväkeskustoimintaan, tilapäiseen majoitukseen ja järjestöjen toimintaan koko maakunnan alueella. He tekevät tiivistä yhteistyötä toimijoiden kanssa, jotka kohtaavat asunnottomia tai asunnottomuusuhan alla olevia. He ovat mm. osa ASO-toimintaa (asumissosiaalinen työ rikostaustaisten kanssa). Työskentelyn tavoitteena on saattaa asunnottomia heidän tarvitsemien sote- palveluiden piiriin, yhdessä muiden toimijoiden kanssa.

Asunnottomille henkilöille tarkoitettua **tilapäistä majoitusta** järjestetään Antinkujalla Joensuussa vuoden jokaisena päivänä klo 21-7.30 välisenä aikana. Tilapäismajoitus on sosiaalihuoltolain 21 § mukaista asumispalvelua täysi-ikäisille asunnottomille henkilöille, jotka tarvitsevat mielenterveys- ja/tai päihdesairauden vuoksi lyhytaikaista ja kiireellistä asumispalvelua eli ns. päivystysmajoitusta. Palveluun voi tulla aukioloaikana walk-in -periaatteella. Palvelu on maksutonta. Palveluun voi tulla myös päihtyneenä ja asioida anonyymisti. Palvelu sisältää yöpymismahdollisuuden yhteishuoneissa, ilta- ja aamupalan, mahdollisuuden käyttövaatteiden pesuun, mahdollisuuden peseytymiseen (suihku) sekä tukea elintapoihin, terveydenhoidon asioihin ja sosiaalisen tilanteen kartoitukseen sekä riippuvuuskäyttäytymiseen ja päihteidenkäytön vähentämiseen.

Etsivän sosiaalityön sosiaaliohjaaja on tavattavissa tilapäisen asumisen tiloissa aamuisin sosiaalihuoltolain mukaista palvelutarpeen arviointia varten. Jokaiselle asunnottomalle, joka tavoitetaan tilapäisen majoituksen palvelun kautta, voidaan tarjota asuntoa tai asumispalvelua ellei oman asunnon hankinta ole vielä realistinen tavoite. Pitkään asunnottomana olleiden yöpyjien kannalta merkittävä uudistus oli keväällä 2024 hyvinvointialueen ja Joensuun kaupungin solmima sopimus välivuokra-asunnoista, minkä avulla useampi pitkään asunnottomana ollut henkilö on saanut oman asunnon.

Lakisääteinen **päiväkeskustoiminta** on järjestetty ostopalveluna Joensuun Siniristi ry:ltä. Päihdetyön erityisenä palveluna Siniristin päiväkeskus tarjoaa hyvinvointialueellamme konkreettisen paikan, jossa palvelua tarvitsevat päihteitä ongelmallisesti käyttävät yli 18-vuotiaat henkilöt ovat oikeutettuja välttämättömään huolenpitoon ja suojaan. Palvelu mahdollistaa päiväaikaisen suojan tiloissa, jossa henkilöllä on mahdollisuus ruokailla, peseytyä ja levätä.

Palvelun tavoitteena on ohjauksella vähentää päihteiden ongelmakäyttöä sekä siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää päihteitä ongelmallisesti käyttävän henkilön toimintakykyä ja turvallisuutta sekä ohjautumista taroituksenmukaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen piiriin. Palvelussa tulee olla saatavilla sosiaalihuollon ammattihenkilön antamaa sosiaaliohjausta virkatyönä, jota hyvinvointialueellamme toteutetaan työikäisten sosiaalipalveluain edellä esitellyllä etsivällä sosiaaliohjauksella. Etsivällä jalkautuvalla työllä päiväkeskuspalvelussa taataan erityisesti kaduilla ja julkisilla paikoilla aikaa viettävien henkilöiden

mahdollisuus tulla kohdatuksi ja sitä kautta mahdollisuus syntyneen luottamuksen avulla tulla ohjatuksi palvelutarpeen arviointiin ja tarpeen mukaisesti sosiaali- ja terveyspalveluihin. Palveluihin liittyvä yleinen ohjaus ja neuvonta ja asiakkaan oikeuksista tiedottaminen ja hänen yksilöllisen tilanteensa huomioiminen, ovat palvelujärjestelmän asiakaslähtöisyyden ydintä ja keskeisen tärkeää erityistä tukea tarvitsevalle henkilölle, jolla on eri syistä vaikeus hakea ja saada palveluja ja epäluottamus järjestelmään on mennyt. He ovat usein syrjäytyneet jo syrjäytyneillekin kohdennetuista palveluistamme.

Päiväkeskuspalvelu toimii siis tiiviissä yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän kanssa, erityisesti sosiaalihuollon päihdetyön muiden erityisten palvelujen ja terveydenhuollon palvelujen kanssa. Kehittämissyhteistyössä on sosiaalihuollon toimintaan yhdistetty esimerkiksi terveysneuvontaa, terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa sekä terveyspalveluita (erityisesti miepäen jalkautuvia palveluita), joilla pystytään vastaamaan palveluun tulleen henkilön moninaisiin avun ja tuen tarpeisiin.

Asumisen ohjaus on pääsääntöisesti asiakkaan kotona tapahtuvaa, kevyttä, matalan kynnyksen asumispalvelua. Asumisen ohjaus voi olla asiakkaan ainut palvelu tai sitä voidaan tehdä rinnakkain muiden asiakkaan tarvitsemien palveluiden kanssa. Asumisen ohjaajat toimivat osana asiakkaan muuta, usein moniammatillista verkostoa. Asumisen ohjauksen tavoitteista sovitaan työikäisten palveluiden toteuttamissuunnitelmassa yhdessä asiakkaan ja sosiaalityöntekijän kanssa. Asumisen ohjaajilla on vahvaa osaamista ja tietämystä esimerkiksi nuorten, päihde- ja mielenterveyskuntoutujien sekä rikostaustaisten asiakkaiden kanssa työskentelystä ja he tukevat asiakasta sitoutumisessa hoito- tai kuntoutus suunnitelmaansa. Työskentelyä toteutetaan matalalla kynnyksellä ja asumisen ohjaus on usein ns. viimesijainen taho, joka ottaa asiakkaasta kappia jalkautumalla asiakkaan kotiin. Asumisen ohjaus voi olla lyhytaikaisena myös palvelu tosiasiallisen muun tuen tarpeen kartoittamiseksi ja selvittämiseksi. Työskentelyn vahvuutena ovat joustavuus, nopeus, ratkaisukeskeisyys, käytännönläheisyys sekä ennakkoluulottomuus.

Hyvinvointialueella on panostettu tuetun asumisen järjestämiseen omana palveluna. 03/2024 saakka asumisen ohjausta oli palveluna vain keskisellä alueella (4 ohjaajaa) ja läntisellä alueella (1 ohjaaja). Resurssia lisättiin 03/2024 alkaen 4 htv siten, että palvelua ryhdyttiin toteuttamaan myös eteläisellä ja pohjoisella alueella ja lisäksi kaksi ohjaajaa lisättiin keskisellä alueella välivuokra-asumisen ohjaustyöhön, jolloin palvelussa oli yhteensä 10 ohjaajaa. Nyt keväällä 2025 rekrytoidaan 5 uutta asumisen ohjaajaa. Yksi kullekin alueelle (4) ja yksi välivuokra-asumisen ohjaustyöhön. Painopistettä työskentelyssä kohdennetaan erityisesti nuoriin asumisen ohjausta tarvitseviin asiakkaisiin, kuten neet-nuoriin (ei työssä eikä koulutuksessa eikä asevelvollisuutta suorittamassa olevat alle 24-vuotiaat nuoret) ja jälkihuoltonuoriin.

Välivuokraus: Kesällä 2024 on aloitettu yhteistyössä Joensuun kodit Oy:n kanssa välivuokrauksen toimintamalli, jossa Siun soten [erityisryhmien asumisen vuokraus](#) välivuokraa asunnon henkilölle, joko ei voi saada asuntoa avoimilta vuokra-asuntomarkkinoilta. Asukasvalinta tehdään työikäisten sosiaalipalveluissa. Asuntoja haetaan ja tarjotaan ensisijaisesti asunnottomille ja erityistä tukea muusta syystä tarvitseville sosiaalipalveluiden asiakkaille. Asiakkaat ohjautuvat esimerkiksi seuraavista palveluista ja toimijoilta: yhteisösosiaaliohjaus, alueellinen sosiaaliohjaus -ja työ, marak-ryhmä, rise, asumisen ohjaus, miepä, päihdepalvelukeskus, päihdekuntoutuslaitokset, lastensuojelu (erityisesti jälkihuoltonuorten palvelut), diakoniatyö ja järjestötyö.

Väli vuokra-asuntoja on saatu tällä hetkellä n. 20 kpl. Palvelussa järjestetään asunnottomalle asunto väli vuokrasopimuksella, koti omilla avaimilla, ja tämän jälkeen voi alkaa asunnottomuuden tuottamien ongelmien hoitaminen ja kuntoutuminen. Väli vuokra asumisen tukipalveluita ovat esim. asumisen ohjaus, välitystili ja muut asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaiset tuki- ja kuntoutuspalvelut.

Työikäisten sosiaalipalvelut selvittää aktiivisesti aloitteen ehdotuksen mukaisesti mm. yhteistyössä Joensuun asumisneuvonnan kanssa mahdollisuuksia luoda koko maakunnassa yhteisiä prosesseja eri toimijoiden kanssa asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi ja poistamiseksi.